

МАЪНАВИЯТ - ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИ КАФОЛАТИ

Тўланов Мамасидик

Анджон машинасозлик институти

”Гуманитар фанлар “кафедраси катта ўқитувчи.

Анотация

Ушбу мақолада Маънавият ва жамият тушунчалари бир бири билан чамбарчас боғлиқ эканлиги, бу икки тушунча бири иккинчисисиз юзага келмаслиги боросида фикрлар билдирилган. Бу эса жамият тараққиётини ички қонунларини қай даражада чуқур ва ҳолисона билишимизга боғлиқдир.

Калит сўзлар. Жамият, маънавият, моддий маданият, маънавий маданият, миллат, фаолият.

Маънавият ва маърифат масаласи Ўзбекистон мустақиллигини мустаҳкамлашда ҳал қилувчи аҳамиятга эга. «Халқнинг маънавий руҳини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш – Ўзбекистонда давлат ва жамиятнинг энг муҳим вазифасидир¹.

Маънавият ва жамият тушунчалари бир –бир билан чамбарчас боғлиқдир. Жамият маънавиятсиз бўлмаганидек маънавият ҳам жамиятдан ташқарида юзага келиши, ривожланиши асло мумкин эмас. Жамият маънавий камол топиб муайян мақсадлар, манфаатлар асосида уюшган кишиларнинг бирлигидир. Кишилар маънавий камолотнинг ҳар қандай даражасига фақат жамоага бирлашиб яшаб меҳнат қилгандагина етиша оладилар. Маънавият инсонга ўзига хос бетакрор моҳият имконият бахш этади. Жамият аъзоларини бирлаштиради ва уюштириб туради. Маънавият шахс, халқ, давлат ва жамиятнинг кучи ва қудрати, жамият тараққиёти имкониятларини белгиловчи ички ижобий рухий омилидир.

Жамият тараққиёти ва кишиларнинг маънавий камолоти бир бири билан боғланган бири иккинчисиз воқеъ бўлмайдиган мураккаб жараёндир. Шунинг учун ҳам инсоларни тарихнинг барча даврларида олимлар бу жараённинг ички моҳиятини қонунларини англашга уларга йўналиш беришга ҳаракат қилганлар. Барча даврлардаги давлатларда таълим-тарбия маърифий ишлар тизими ҳам шу мақсадлар билан боғлангани сир эмас.

Маънавиятнинг моҳияти ва амалий аҳамияти айниқса жамият тараққиётининг бурилиш даврларида яққол кўзга ташланади. Давлатнинг кучи ва қудратини маънавий жиҳатдан баркамол бўлган кишиларгина белгилайди.

Маънавиятга эътибор бермаган мамлакатда катта иқтисодий - ижтимоий сиёсий бўҳронлар содир бўлади Жамият ҳаётидаги барча бўҳронларнинг томири ҳам кишиларнинг маънавий камолоти даражаси ва ҳолатига бориб тақалади. Халқ маънавий жихатдан қашшоқ бўлган мамлакат табиий бойликлари беҳисоб бўлса ҳам ҳеч қачон буюк давлат бўла олмайди. Бу фикрлар туғрилиги инсоният жамият тараққиётининг жамият маънавий камолотининг пировард мақсадларинигина эмас, балки уни амалга оширишнинг аниқ самарали йўналишларини билиши ҳам катта аҳамиятга эга. Бу эса жамият тараққиётини ички қонунларини қай даражада чуқур ва ҳолисона била олишимизга ҳам боғлиқ. Маънавий тараққиётнинг қонунлари жамият ҳаётидаги ички зарурий боғланишларини таркибий қисмидир. Жамиятнинг моддий ҳаёти тараққиёт билан инсон маънавий камолотининг муштарақлиги бу масалада ҳам яққол кўзга ташланиб туради. Бу ўринда уларнинг қайси бири бирламчи қайси бири иккиламчи деб савол қўйиш ўринсиздир. Маънавият моддий ҳаётни акс эттиради. Жамиятда мавжуд бўлган маънавий ҳодисалар йиғиндиси сифатида кўзга ташланади. Улар орасидаги сабаб-оқибат алоқадорлиги бир томонлама бўлмасдан икки томонлама ҳарактерга эгадир. Маънавий ҳаёт ўзи келтириб чиқарган моддий сабабларга ҳар кадамда тўла исботланади. Шу сабабли ҳам ҳозирги кунда жаҳондаги ривожланган мамлакатлар мустақил тараққиёт йўлига ўтиб олган ёш давлатлар жамияти аъзоларининг маънавий камолоти масаласига биринчи даражали аҳамият бериб келмоқда. Бу айрим давлатларнинг вақтинчалик сиёсати эмас, балки жаҳон тараққиётининг асосий йўлидир.

Жамиятда барча соғлом кишилар ақл-идроки таффакур салоҳиятига эга. Бу инсоннинг табиатдаги барча жонзотлардан афзаллигини кенг амалий имкониятларини кўрсатувчи асосий субъектив сифатидир. Онгли фаолиятнинг ҳар қандай шакли ҳам маънавиятнинг мезонларига мос келавермайди. Маънавий жихатдан ниҳоятда тубанлашган одам ҳам ўз ҳатти - ҳаракатини онгли равишда бошқаради. Маънавият инсонга хос бўлган онглиликнинг ижобий аҳамият касб этган ҳолдаги кўринишидир. Шу жихатдан маънавият ҳам жамиятнинг муҳим томонларидан биридир. У инсоният пайдо бўлиши билан маънавиятнинг мустақил жабҳалари ривожланиб боради.

Жамият маънавий ҳаёти кишилар ишлаб чиқариш фаолияти ва ўзаро муносабатларининг субъектив замири бўлиб, ўз моҳиятига кўра инсон ижтимоий ҳаёти турмуш тарзининг муайян усулидир.

Маънавиятни мустаҳкамлашнинг омиллари ва воситалари турли шаклларда, кўринишларда бўлиши мумкин. Мустақилликни абадий бўлишини таъминлаб берадиган омиллардан бири миллатлараро муносабатлар ва уларни такомиллаштиришдир. Миллатлараро муносабатлар доимо давлат, минтақа тарихида катта роль ўйнаб келган. Миллатлараро муносабатларни тўғри ташкил этиш ва бу муносабатларни ташкил этиш жараёнида олиб борилган оқилона сиёсат катта аҳамиятга эгадир.

Инсоният тарихида тажовузкор мамлакатлар ўз мақсад ва манфаатлари йўлида миллий низоларни келтириб чиқаришга катта эътибор берди ва бу низолардан усталик билан фойдаланганлар.

Ўзбекистон кўпмиллатли тарихий этник давлат ҳисобланиб Ўзбекистон мустақиллигини кўролмаган кучлар турли миллат вакиллари ўртасида келишмовчи-ликларни ва низоларни келтириб чиқаришга ўринмоқ-далар. Шунинг учун ҳам миллий муносабатлар масаласида эҳтиёткорлик ҳамда барча миллат манфаатларини кўзлаган ҳолда сиёсат олиб бориш талаб этилади, маънавият муносабатларнинг мустақилликни мустаҳкамлашдаги, Ўзбекистонда озод ва обод Ватанни яратишдаги, тинчлик ва барқарорликни таъминлаб берадиган ўрнини очиқ беришига асосий эътибор берилган.

Ҳар бир элат ва халқнинг миллат бўлиб шаклланиши тарихий жараёнлар маҳсулидир. Бу муайян мамлакатда ва минтақада ўзига хос равишда ҳамда бетакрор ходиса сифатида намоён бўлади. Хар бир миллат, шу жумладан Ўзбек миллатининг миллат бўлиб шаклланиши ўзини узоқ тарихига эгадир. Бу миллатларнинг шаклланиши тўғрисида турлича фикрлар ва мулоҳазалар мавжуддир.

Ушбу мулоҳазалар бўйича илмий изланишлар олиб борилаётгани олимлар ва мутахассислар миллатларни шаклланиши тўғрисида ўз мулоҳазаларини баён этиб келмоқдалар. Ўзбекларнинг миллат бўлиб шаклланиши узоқ тарихга эга. Аммо бу масалада турлича фикрлар, талқинлар мавжуд. Муаллиф бу фикрларни фалсафий мушоҳада қилиб, ўзбекларнинг миллат сифатида шаклланиши тўғрисидаги мулоҳазаларни баён этади.

Миллат, элат бор экан, унинг шаъни ва шавкати ҳимоя қилиш, шу жараёнда жаҳон ҳамжамиятида ҳар бир миллат ўз муносиб ўрнига эга бўлиши учун курашувчи фидоий инсонлар майдонга чиқади. Бундай инсонларнинг саъй-ҳаракати, жасорати туфайли миллат ўз мустақиллигига эга бўлиб, тенглар ичида тенг яшаш имкониятини қўлга киритади. Инсон ҳаёти тажрибаси фаолияти билими имон эътиқоди одоб ахлоки хатти-ҳаракати билан узининг маънавий оламини бойитиб боради. Аклан ва ахлокан бойиб борган сари инсон маънан бойиб боради.

